

Araştırma Makalesi/ Research Article

Hemşirelik Öğrencilerinde Öz-Liderlik ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship between Self-Leadership and Locus of Control in Nursing Students

Eda Eren¹ Yıldız Erdat¹ Seher Başaran Açıl¹

¹Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 05/06/2023

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 17/10/2023

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 04/06/2024

ÖZ

Amaç: Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlikleri ile kontrol odakları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı-ilişki arayıcı türde gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Çalışma, Türkiye'deki 142 hemşirelik lisans öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, Öğrenci Tanıtıcı Bilgiler Formu, Yenilenmiş Öz-liderlik Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Kolmogorov-Smirnov Testi, Bağımsız Örnekleme T Testi, ANOVA, Tukey Testi ve Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmış, basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik puan ortalaması 133.51

(Ss=22.28) (Min:51-Max:171) ve kontrol odağı puan ortalaması 114.63 (Ss=20.75) (Min:58-Max:160) bulunmuştur. Liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alan öğrencilerin öz-liderlik puan ortalamaları liderliğe ilişkin okul dışında eğitim almayan öğrencilerin toplam puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir ($p<0.001$). Öğrencilerin öz-liderlik ve kontrol odağı puan ortalamaları arasında ise negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.001$, $r=-.387$).

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin öz-liderliklerinin orta düzeyde olduğu ve kontrol odaklarının iç kontrol odağı eğiliminde olduğu bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin kontrol odağı iç kontrol odağına doğru eğilim gösterdikçe öz-liderliklerinde artış görülmüştür. Müfredat dışında alınan liderlik dersleri öz-liderliği artırdığından, hemşirelik öğrencilerinin öz-liderliğini geliştirmek için lisans hemşirelik eğitimi müfredatına liderlik ile ilgili ders, etkinlik ve akran koçluğu programlarının eklenmesi önerilmektedir. Ayrıca öğrencilerin okulda ve okul dışında liderlik becerilerini ve iç kontrol odaklarını geliştirebilecekleri etkinliklere yönlendirilmesinin öz-liderliği artıracacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik öğrencileri, kontrol odağı, liderlik, öz-liderlik

ABSTRACT

Objective: The research was carried out in a descriptive-relationship-seeking design in order to determine the relationship between self-leadership and locus of control among nursing students.

Methods: The study was carried out with 142 undergraduate nursing students in Turkey. Data were collected with Student Descriptive Information Form, Revised Self-Leadership Scale and Locus of Control Scale. Descriptive statistics, Kolmogorov-Smirnov Test, Independent Sample t test, ANOVA, Tukey Test and Pearson Correlation Coefficient were used, and simple linear regression analysis was applied.

Results: Nursing students' mean self-leadership score was 133.51 (Sd=22.28) (Min:51-Max:171) and locus of control mean score was 114.63 (Sd=20.75) (Min:58-Max:160). The self-leadership mean scores of students who received leadership training outside of school are statistically significantly higher than the total score means of students who did not receive leadership training outside of school ($p<0.001$). There is a negative and moderate-level relationship between students' self-leadership and locus of control mean scores ($p<0.001$, $r=-.387$).

Conclusion: It was found that the self-leadership of nursing students is average, and their locus of control tends to be the internal locus of control. As nursing students' locus of control tended towards internal locus of control, their self-leadership increased. Since leadership courses taken outside the curriculum increase self-leadership, it is recommended to add leadership-related courses, activities, and peer coaching programs to the undergraduate nursing education curriculum to improve the self-leadership of nursing students. Directing students to activities at and outside of school where they can enhance their leadership skills and internal locus of control will increase self-leadership.

Keywords: Nursing students, locus of control, leadership, self-leadership

ORCID IDs of the authors: EE: 0000-0001-8897-6494; YE: 0000-0002-9404-915X; SBA: 0000-0002-6383-9351

Sorumlu yazar/Corresponding author: Arş. Gör. Eda Eren

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

*Bu çalışma 8. Uluslararası Hemşirelik Yönetimi Kongresi, İstanbul, Türkiye'de (27-29 Ekim 2022) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

e-posta/e-mail: edaeren1234@hotmail.com

Atıf/Citation: Eren E, Erdat Y, Başaran Açıl S. (2024). Hemşirelik öğrencilerinde öz-liderlik ile kontrol odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 7(2), 475-483. DOI:10.38108/ouhcd.1309838

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Liderlik, bir amaç doğrultusunda başkalarını ikna etme ve etkileme gibi çeşitli rolleri içinde barındıran bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Marquis ve Huston, 2017, s.184). Liderlik, ulusal (Sağlık Bakanlığı [SB], 2021) ve uluslararası (Singapore Nursing Board, 2018) literatürde hemşirelerin sahip olması gereken mesleki yetkinliklerden biri olarak belirtilmektedir. Amerikan Hemşireler Derneği (ANA) Liderlik Enstitüsü, geliştirdiği yetkinlik modelinde hemşirelerin kuruma ve diğerlerine olduğu gibi kendi kendine de liderlik yapmalarını bir yetkinlik olarak ele almakta ve bunun liderlik yolculuğu için bir başlangıç noktası olduğunu vurgulamaktadır (ANA, 2013). Bu doğrultuda bugünün öğrencisi ve geleceğin hemşirelerinden öz-liderlikleri yüksek bireyler olmaları beklenmektedir. Öz-liderliğe sahip liderlerin, kendi eylemlerinin sorumluluğunu alan, öz disiplini olan, yeni düşünce ve yollara açık olan, kendinin farkında olan bireyler olarak iç kontrol odağına sahip birey özelliklerini sergileyeceği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında geleceğin hemşireleri olan bugünün hemşirelik öğrencilerinden öz-liderlik ve iç kontrol odağına sahip hemşireler olmaları beklenmektedir.

Liderlik ile ilgili literatür incelendiğinde bireysel düzeydeki liderliğin, kişiler arası ilişkide liderlik ve kişinin kendi iç süreçlerinde liderlik olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir (Grunberg ve ark., 2019). Kişinin kendi iç süreçleriyle ilişkili olan öz-liderlik kavramı, bireylerin kendi davranışlarını kontrol ettikleri, belirli davranışsal ve bilişsel stratejiler kullanarak kendilerini etkiledikleri ve yönlendirdikleri bir öz-etki süreci olarak tanımlanmaktadır (Fidan, 2018). Öz-liderliğe sahip bireyler kendi davranışlarını kontrol etmede, kendilerini etkilemede ve yönlendirmede davranış odaklı, doğal ödül ve yapıcı düşünce gibi stratejileri kullanmaktadır (Manz, 2015; Woods ve ark., 2023). Bu bireyler dıştan kontrol edilmekten ziyade kendi davranışları ve düşünce süreçleri üzerinde kontrol sağlayabilmektedirler (Stewart ve ark., 2019). Hemşirelikte öz-liderlik ise, öz-farkındalığı olan bireyin yansıtıcı bilinç yoluyla daha iyi bir benlik yaşaması için bir alan yaratılması olarak ele alınmaktadır. Hemşireler için hemşirelik uygulamalarında maksimum etkinliğin sağlanabilmesi için öz-liderliğin gerekli olduğu bilinmektedir (Ntshingila ve ark., 2021).

Hemşirelik öğrencileri örnekleminde yapılan öz-liderlik konulu çalışmalarda öğrencilerin öz-liderlik puanlarının ortalamasının üstünde (Abdelaliem ve

Elzohairy, 2023; Kim ve ark., 2022; Lee, 2022; Lee ve Park, 2022; Yıldırım-Hamurcu ve Terzioğlu, 2021) olduğu belirtilmektedir. Ek olarak öz-liderliğin kendi kendine öğrenme yeteneği (Lee ve Oh, 2022), başarı motivasyonu (Park ve Kim, 2017), liderlik yaşam becerileri (Park ve Kim, 2017), profesyonellik (Park, 2015), problem çözme (Kim ve ark., 2022) ve eleştirel düşünme eğilimi (Lee ve Oh, 2022; Park, 2015; Park ve Han 2015) gibi temel hemşirelik beceri ve yetkinlikleri ile pozitif ilişkili olduğu da literatürde bildirilmiştir.

Öz-liderlik bireylerin kendi davranışlarına liderlik ettiği ve kendi davranışları üzerinde kontrol sahibi olduğu bir sürece dayandığından (Stewart ve ark., 2019), özliderlik kavramının kontrol odağı kavramıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Kontrol odağı, insanların yaşamlarını etkileyen durumlar ve deneyimler üzerinde kontrol sahibi olduklarına dair inançlarını içermekte olup bireylerin hayatları üzerindeki kontrol inançları bakımından iç kontrol odağı ve dış kontrol odağı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireylerin kendi davranışlarının nedenleri ve sonuçlarını kendilerinin kontrol edebileceği inancı iç kontrol odağı inancını ifade ederken, eylemlerinin sonuçlarını ve etkilerini dış güçlere bağlama inancı ise dış kontrol inancını ifade etmektedir (Dağ, 2002). Hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar; öğrencilerin genelinde iç kontrol odağına sahip olduğunu (Pardede ve Simanjuntak, 2020) ortaya koymuş, iç kontrol odağına sahip öğrencilerin yüksek problem çözme motivasyonuna sahip olduğu (Günüşen ve Üstün, 2011) belirtilmiştir.

Kontrol odağının öz-liderlikle ilişkisini inceleyen ise sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Choi ve Im'in (2018) çalışmasında iç kontrol odağına sahip öğrencilerin öz-liderliklerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Geleceğin hemşirelerinden özerk, kendi kararlarını alabilen, farkındalığı yüksek (SB, 2021) ve kendi kendine liderlik edebilen (ANA, 2013) güçlü profesyoneller olması beklenmektedir. Literatürde hemşirelik öğrencilerinin hem öz-liderliğinin hem de kontrol odağının incelendiği çalışmalar olmakla birlikte bu iki durumun birlikte incelendiği sınırlı çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmanın hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik ve kontrol odağının geliştirilmesinde kullanılacak stratejilerin belirlenmesine yol göstererek literatürdeki bu açığın kapatılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma Soruları

Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik düzeyleri nedir?
- Hemşirelik öğrencilerinin kontrol odağı eğilimleri hangi yöndedir?
- Hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik ve kontrol odağı puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?

Yöntem**Araştırmanın Türü**

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinde öz-liderlik ve kontrol odağı arasında ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tasarımda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Türkiye’de lisans 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören tüm hemşirelik öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmada herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamış olup toplam 142 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonunda post-hoc analizi yapılarak 142 katılımcının %5 hata payı ile %99.9 güç sağladığı bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veriler, Öğrenci Tanıtıcı Bilgiler Formu, Yenilenmiş Öz-Liderlik Ölçeği (YÖLÖ) ve Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) kullanılarak toplanmıştır.

Öğrenci Tanıtıcı Bilgiler Formu: Form; yaş, cinsiyet, üniversite türü, sınıf, mezun olunan lise türü, liderliğe ilişkin ders/egitim alma durumu, liderliğe ilişkin okul dışından eğitim alma, öğrenci kulüplerine üyelik, bireysel sorumluluk alma ve kariyer hedefi belirleme konularına yönelik 10 sorudan oluşmaktadır.

Yenilenmiş Öz-liderlik Ölçeği (YÖLÖ): YÖLÖ Anderson ve Prussia (1997) tarafından geliştirilmiş ve sonrasında Houghton ve Neck (2002) tarafından yenilenmiştir. YÖLÖ’nün Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Fidan (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. YÖLÖ beşli likert tipte bir ölçek olup 35 madde ve üç boyuttan oluşmakta olup bu boyutlar; davranış odaklı stratejiler, doğal ödül stratejileri ve yapıcı düşünce stratejileridir. Ölçekten alınabilecek puanlar 35 ile 175 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach’s alfa değeri 0.96 olup (Fidan, 2018), bu çalışmada ise 0.97 bulunmuştur. Bu ölçek daha önce hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda kullanılmıştır (Avcı ve Kaya, 2021; Yıldırım-Hamurcu ve Terzioğlu, 2021).

Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): KOÖ Rotter (1966) tarafından geliştirilmiş olup Dağ (2002)

tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek; beşli likert tipte olup, 47 madde ve beş alt boyuttan oluşmakta olup bunlar; kişisel kontrol, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik ve adil olmayan dünya inancıdır. Ölçekten alınabilecek puanlar 47 ile 235 arasında değişmektedir. Puanlardaki yükselme dış kontrol odağını yansıtırken, puanlardaki azalma ise iç kontrol odağını işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach’s alfa değeri 0.92 olup (Dağ, 2002) bu çalışmada ise 0.86 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 01.05.2021-27.08.2021 tarihleri arasında Türkiye’de, lisans düzeyinde eğitim veren hemşirelik fakültesi/bölümü/yüksekokulu 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri örnekleminde Google Forms üzerinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcı bilgi formu ve anket soruları Google Forms’a aktararak bir bağlantı linki oluşturulmuş ve veri toplama araçlarının linki sosyal medya platformları ve öğrenci hemşire komisyonları aracılığıyla hemşirelik öğrencilerine iletilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler önce gönüllü katılım formu (araştırmaya katılmayı kabul ediyor musunuz? Evet/Hayır sorusu) ile aydınlatılmış onam formunu onaylamışlardır. Sonrasında soru formunu doldurmaları istenmiştir. Araştırmacılara ulaşan doldurulmuş anketlerde katılımcıların kimlik bilgisi yer almamıştır. Veri toplama formları, öğrencilerin aynı Google hesabıyla sadece bir form gönderebileceği şekilde tasarlanmıştır. Çevrimiçi ortamda toplanan tüm verilerin güvenliği araştırmacılar tarafından sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma verileri IBM SPSS Statistics 26 programına aktararak analizler tamamlanmıştır. Demografik özellikleri tanımlamak için sayı, yüzde dağılımı verilmiştir. Ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov Testi ($n>30$) kullanılmıştır. Test sonucuna göre ölçek puanlarının normal dağılım varsayımını sağladığı belirlenmiş bu nedenle karşılaştırmalarda parametrik testler kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında puan ortalamalarına göre farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. İki denli fazla bağımsız grup arasında puan ortalamalarına göre farklılık olup olmadığı ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş olup hangi gruplar arasında farklılık olduğuna ise Tukey Testi ile bakılmıştır. YÖLÖ ve KOÖ arasında nedensel olmayan ilişkilerin derecesinin belirlenmesi için

Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. KOÖ puanının YÖLÖ puanı üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi için basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Etik konular

Araştırmanın uygulanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan (Tarih: 13/04/2021, Sayı: E-35853172-755.02.06-00001563716) izin alınmıştır. Katılımcılardan çevrim içi olarak yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının kullanımı için yazarlardan yazılı izin alınmıştır.

Bulgular

Öğrencilerinin yaş ortalaması 21.15 (Ss=2.73)'tir. Öğrencilerin %88.7'si (n=126) kadın olup %87.3'ü (n=124) kamu-devlet üniversitesinde eğitim görmekte, %31.0'i (n=44) 4.sınıf ve %69.7'si (n=99) Anadolu Lisesinden mezun olmuştur (Tablo 1). Öğrencilerinin %38'i (n=54) liderlik dersi almış olup, öğrencilerin %7.7'si (n=11) örgün eğitim dışında liderliğe ilişkin eğitim almıştır. Öğrencilerin %53.5'i (n=76) herhangi bir okul topluluğu/ sosyal kulübe üye değildir. Herhangi bir topluluğa üye olan öğrencilerin ise %34.8'i (n=23) topluluk/kulüp aktivitelerine düzenli olarak katılmaktadır. Öğrencilerin %91.5'i (n=130) hemşirelik eğitimi boyunca öğrenme süreçlerinde sorumluluk aldığını düşünmekte olup öğrencilerin %95.1'inin (n=135) geleceğe yönelik kariyer hedefi bulunmaktadır (Tablo 1).

Öğrencilerin YÖLÖ puan ortalaması 133.51 (Ss=22.28) iken KOÖ puan ortalaması ise 114.63 (Ss=20.75)'tür (Tablo 2). Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerine göre YÖLÖ puan ortalamaları incelendiğinde; kamu-devlet üniversitesinde eğitim gören öğrencilerin YÖLÖ puan ortalaması, özel/vakıf üniversitelerinde eğitim gören öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir (p=0.020). Liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alan öğrencilerin YÖLÖ puan ortalamaları liderliğe ilişkin okul dışında eğitim almayan öğrencilerin toplam puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir (p<0.001), (Tablo 3).

Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerine göre KOÖ puan ortalamaları incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerin KOÖ puan ortalaması, 2. sınıf öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşüktür (p=0.047). 4. sınıf öğrenciler 2. sınıf öğrencilere göre daha iç kontrol odağı eğilimindedir. Hemşirelik eğitimi süresince liderlik

dersi alan öğrencilerin KOÖ puan ortalaması hemşirelik eğitimi süresince liderlik dersi almayan öğrencilerin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşüktür (p=0.009). Liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alan öğrencilerin KOÖ puan ortalamaları, liderliğe ilişkin okul dışında eğitim almayan öğrencilerin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşüktür (p<0.001), (Tablo 3).

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri (n=142)

Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri	n	%
Yaş Grubu		
18-21 yaş	96	67.6
Cinsiyet		
Erkek	16	11.3
Kadın	126	88.7
Okul		
Kamu-Devlet Üniversitesi	124	87.3
Özel/Vakıf Üniversitesi	18	12.6
Sınıf		
1.Sınıf	35	24.6
2.Sınıf	37	26.1
3.Sınıf	26	18.3
4.Sınıf	44	31.0
Mezun Olunan Lise		
Fen Lisesi	16	11.3
Anadolu Lisesi	99	69.7
Anadolu Öğretmen Lisesi	2	1.4
Sağlık Meslek Lisesi	9	6.3
Diğer	16	11.3
Hemşirelik Eğitimi Süresince Liderlik Dersi Alma Durumu		
Evet	54	38.0
Hayır	88	62.0
Liderliğe İlişkin Okul Dışında Eğitim Alma Durumu		
Evet	11	7.7
Hayır	131	92.3
Herhangi Bir Okul Topluluğu/ Sosyal Kulübe Üye Olma Durumu		
Üye değilim	76	53.5
Üyeyim	66	46.5
Üyeyim ancak topluluk/ kulüp aktivitelerine düzenli olarak katılmıyorum.	43	65.2
Üyeyim ve topluluk/kulüp aktivitelerine düzenli olarak katılıyorum.	23	34.8
Hemşirelik Eğitimi Boyunca Öğrenme Sürecinde Sorumluluk Aldığı Düşünme Durumu		
Evet	130	91.5
Hayır	12	8.5
Geleceğe Yönelik Kariyer Hedefi Belirleme Durumu		
Evet	135	95.1
Hayır	7	4.9

Tablo 2. Öğrencilerin YÖLÖ ve KOÖ puan ortalamaları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Ort.	(Ss)	Min-Maks
Yenilenen Öz-Liderlik Ölçeği			
Davranış Odaklı Stratejiler	65.82	(10.01)	34-86
Doğal Ödül Stratejileri	19.90	(4.01)	5-25
Yapıcı Düşünce Stratejileri	47.79	(9.60)	12-60
Toplam	133.51	(22.28)	51-171
Kontrol Odağı Ölçeği			
Kişisel Kontrol	44.57	(12.40)	20-84
Şansa İnanma	29.60	(6.36)	11-45
Çabalamanın Anlamsızlığı	20.19	(5.38)	10-41
Kadercilik	9.91	(2.68)	3-15
Adil Olmayan Dünya İnanıcı	10.36	(3.63)	5-22
Toplam	114.63	(20.75)	58-160

Ort.=Ortalama, Ss=Standart Sapma, Min=Minimum, Maks=Maksimum

Tablo 3. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre YÖLÖ ve KOÖ puan ortalamaları

Tanıtıcı Özellikler	n	YÖLÖ Puanı				KOÖ Puanı						
		Ort.	(Ss)	t	p	Ort.	(Ss)	t	p			
Yaş	18-21 yaş	96	132.97	(21.02)	-0,006	0,995	116.57	(19.54)	1.624	0.107		
	22 yaş ve üzeri	46	134.63	(24.92)			110.57	(22.77)				
Cinsiyet	Kadın	12	134.41	(22.22)	-1,373	0,172	113.88	(21.39)	1.204	0.231		
	Erkek	6	126.38	(22.20)			120.50	(13.88)				
Üniversite türü	Devlet	12	134.89	(20.37)	2,358	0,020*	115.05	(21.13)	0.634	0.527		
	Özel/Vakıf	4	124.00	(31.73)			111.72	(18.20)				
Sınıf	1.Sınıf	35	131.26	(18.75)	F:	0,503	114.23	(17.27)	F:	0.047*		
	2.Sınıf	37	133.22	(20.97)			121.57	(17.12)				
	3.Sınıf	26	136.38	(25.81)			115.42	(22.54)			2.715	Fark:
	4.Sınıf	44	133.84	(24.20)			108.64	(23.60)			2-4	
Mezun olduğu lise türü	Fen Lisesi	16	139.31	(13.52)	F:	0,065	112.88	(20.07)	F:	0.450		
	Anadolu Lisesi	99	134.26	(22.28)			113.91	(21.87)				
	AÖL/ SML	11	121.55	(29.14)			124.36	(14.37)			0.886	
	Diğer	16	131.25	(22.93)			114.13	(17.50)				
Hemşirelik eğitiminde liderliğe ilişkin ders alma durumu	Evet	54	140.24	(18.60)	1.699	0,092	108.87	(23.11)	-2.644	0.009*		
	Hayır	88	129.38	(23.42)			118.16	(18.42)				
Liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alma durumu	Evet	11	149.64	(17.03)	6.354	0.000***	89.82	(22.07)	-4.387	0.000*		
	Hayır	13	132.15	(22.19)			116.71	(19.32)				
Herhangi bir okul topluluğu/ sosyal kulübe üye olma durumu	Üye değilim	76	130.29	(23.02)	0.894	0.411	116.93	(19.25)	1.025	0.361		
	Düzenli olarak katılmıyorum	43	136.21	(21.76)			112.28	(21.42)				
	Düzenli olarak katılıyorum	23	139.09	(19.71)			111.39	(24.10)				
Hemşirelik eğitimi boyunca öğrenme süreçlerinde sorumluluk alma durumu	Evet	13	125.58	(134.24)	1.128	0.261	114.69	(20.91)	0.123	0.902		
	Hayır	0	22.15	(125.58)			113.92	(19.77)				

Ort.=Ortalama, Ss=Standart Sapma,

t= Bağımsız örneklem T testi, F= Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), p=Anlamlılık Düzeyi (p<0.05 anlamlılık değeri olarak kabul edilmiştir)*

AÖL= Anadolu Öğretmen Lisesi, SML=Sağlık Meslek Lisesi

YÖLÖ ve KOÖ toplam puan ortalamaları arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı doğrusal bir ilişki ($r=-0.387$; $p<0.001$) bulunmaktadır. KOÖ'nün tüm YÖLÖ alt boyutları ile negatif orta düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$) (Tablo 4).

KOÖ puanının bağımsız değişken, YÖLÖ puanının ise bağımlı değişken olarak kurulduğu basit doğrusal regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F=24.618$;

$p<0.001$) (Tablo 5). YÖLÖ puanında meydana gelen değişimin %14.3'ü KOÖ tarafından açıklanmaktadır (Adj.R2=0.143). Bağımsız değişkenin modeldeki katsayısı incelendiğinde ise YÖLÖ puanı üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir ($p<0.001$). Buna göre, KOÖ puanındaki 1 birimlik artış YÖLÖ puanını 0.415 (B) kat azaltmaktadır (Tablo 5).

Tablo 4. KOÖ ve YÖLÖ arasındaki ilişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Kontrol Odağı	r p	1								
2.Kişisel Kontrol	r p	0.777 0.000***	1							
3.Şansa İnanma	r p	0.799 0.000***	0.455 0.000***	1						
4.Çabalamanın Anlamsızlığı	r p	0.657 0.000***	0.186 0.027*	0.461 0.000***	1					
5.Kadercilik	r p	0.189 0.025*	-0.148 0.078	0.139 0.099	0.261 0.002	1				
6.Adil Olmayan Dünya İnanıcı	r p	0.550 0.000***	0.062 0.467	0.474 0.000***	0.639 0.000***	0.217 0.010	1			
7.Yenilenmiş Öz-liderlik	r p	-0.387 0.000***	-0.449 0.000***	-0.090 0.286	-0.306 0.000***	0.058 0.495	-0.107 0.205	1		
8.Davranış Odaklı Stratejiler	r p	-0.369 0.000***	-0.397 0.000***	-0.088 0.300	-0.316 0.000***	-0.014 0.865	-0.121 0.153	0.945 0.000***	1	
9.Doğal Ödül Stratejileri	r p	-0.331 0.000***	-0.383 0.000***	-0.067 0.429	-0.276 0.001**	0.089 0.293	-0.126 0.000***	0.925 0.000***	0.824 0.000***	1
10.Yapıcı Düşünce Stratejileri	r p	-0.374 0.000***	-0.469 0.000***	-0.090 0.287	-0.265 0.001**	0.112 0.186	-0.070 0.407	0.949 0.000***	0.805 0.000***	0.869 0.000***

* $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$, r =Pearson Korelasyon Katsayısı, p =Anlamlılık Düzeyi

Tablo 5. KOÖ puanının YÖLÖ puanını üzerindeki etkisini gösteren basit regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişken	B	Std. Hata	Std. Beta	t	p	B için 95% GA	
						Alt	Üst
Sabit	181.106	9.748		18.578	0.000	161.833	200.379
Kontrol Odağı Ölçeği Puanı	-0.415	0.084	-0.387	-4.962	0.000***	-0.581	-0.250

Model Özeti:

$R=0.387$; $R^2=0.150$; Adj. $R^2=0.143$; $F=24.618$; $p=0.000***$

Bağımlı Değişken=Yenilenmiş Öz-liderlik Puanı

*** $p<0.001$, Std. Hata=Standart Hata, Std. Beta=Standart Beta, Adj. R^2 =Düzeltilmiş R^2 t

F =Test İstatistiği, p =Anlamlılık Düzeyi, GA=Güven Aralığı

Tartışma

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik ile kontrol odakları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmış olup çalışmada hemşirelik öğrencilerinin YÖLÖ puan ortalamalarının orta düzey, KOÖ puan ortalamalarının ise iç kontrol odağı eğiliminde olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin KOÖ ile YÖLÖ puanları arasında, negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 5).

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin YÖLÖ puan ortalaması 133.51 (Ss=22.28) bulunmuş olup bu değer doğrultusunda öğrencilerin YÖLÖ puanları orta düzeyde değerlendirilmektedir (Tablo 2). Literatürde hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik puanlarının orta ve yüksek değerler arasında olduğu (Park, 2015; Park ve Han, 2015; Park ve Kim, 2017; Yıldırım-Hamurcu ve Terzioğlu, 2021) görülmekte olup mevcut sonuçlar bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Öz-liderlik hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama yeterliliğinin geliştirilmesi için de önerilmekte (Park ve Han, 2015) olup literatürdeki sonuçlara dayanarak hemşirelik öğrencilerinin öz-liderliğinin halen geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alanların almayanlara göre YÖLÖ ortalaması istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olsa da örgün eğitimde liderlik dersi alma öz-liderlik puan ortalamalarını etkilememiştir (Tablo 3). Literatürde, hemşirelik öğrencilerinin öz-liderliklerini geliştirmeye odaklı spesifik bir eğitimi konu alan çalışmaya rastlanmamış olup spor bölümü öğrencileri ile yapılan bir çalışmada liderlik dersini alan öğrencilerin öz-liderlik puanlarının almayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu gösterilmiştir (Bozyiğit, 2019). Bunun yanında probleme dayalı öğretim ile verilen hasta güvenliği eğitimi (Park ve ark., 2022) ve kendini anlama temelli kariyer planlama programının (Kim ve Kim, 2017) öğrencilerin öz-liderliklerini geliştirdiğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. YÖLÖ puanlarında görülen okul içinde veya okul dışında liderlikle ilgili ders alma durumundaki farklılığın ülkemizde liderlik konusunun hemşirelik eğitim müfredatlarında standart bir içerikle verilmemesi nedeniyle meydana geldiği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde hemşirelik programlarında yer alan liderlik derslerinin standart bir içerikle verilmesine ve öğrencilerin öz-liderliklerini geliştirici ders içi uygulamalara gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada KOÖ puan ortalaması 114.63 (Ss=20.75) olarak bulunmuştur (Tablo 2). KOÖ puan hesaplamasında bir kesim noktası bulunmamakta olup, minimum değere yaklaşma iç kontrol odağına yaklaşma ve maksimum değere yaklaşma ise dış kontrol odağına yaklaşma olarak yorumlanmaktadır (Dağ, 2002). Bu çalışmada puan ortalamasının 114.63 (Ç1:102.75; Ç3:125.25) olması nedeniyle öğrencilerin kontrol odağının iç kontrol odağı eğiliminde olduğu söylenebilir. Ülkemizde hemşirelik birinci sınıf öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise mentörlük uygulaması sonrasında öğrencilerin kontrol odağının iç kontrol yönünde geliştiği belirtilmektedir (Demir ve ark., 2014). Başka çalışmalarda da hemşirelik öğrencilerinin yarısından fazlasının (El-Hosany ve Sleem, 2017) ve tamamına yakınının (Pardede ve Simanjuntak, 2020) iç kontrol eğilimli olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma sonuçlarına bakıldığında bu çalışmada elde edilen bulgularının literatür ile benzer olduğu görülmekle birlikte hemşirelik öğrencilerinin kontrol odağı eğilimlerinin halen iç kontrol odağı yönünde geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Liderlik eğitim programları ya da dersleri de bu tanımdan yola çıkarak öğrencilerin liderlik becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Liderlik eğitimi öğrencilerin vizyon yaratmalarını, amaç ve hedeflerini belirlemelerini sağlamakta olup problem çözme ve karar verme becerileri ile başkalarını etkileme becerilerini de geliştirmektedir. Bu beceriler aynı zamanda iç kontrol odağına sahip bireylerin özellikleri olarak da bilinmektedir (Günüşen ve Üstün, 2011; Saatlou ve ark., 2018). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin KOÖ ile YÖLÖ puanları arasında, negatif yönlü orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 5). Hemşirelik öğrencilerinde öz-liderlik ve kontrol odağı arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koyan sınırlı sayıda çalışma mevcut olup bu çalışmalardan birinde iç kontrol odaklı öğrenciler için öz-liderlik, genel yaratıcılık, sosyal destek, akademik öz yeterlik ve iletişim yetkinliği ile ilişkili bulunmuş, öz-liderliğin kontrol odağı ile ilişkili olduğunu gösterilmiştir (Choi ve Im, 2018). Bu çalışmada ise KOÖ puanında 1 puanlık artışın YÖLÖ puanını ortalama olarak 0.415 kat azalttığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin kontrol odağı eğiliminin iç kontrol odağı yönünde geliştirilmesi öz-liderlik gelişimini desteklemektedir.

Bu anlamda iç kontrol odağına sahip öğrencilerin öz-liderliğinin daha gelişmiş olması beklenmekte olup bu çalışmanın sonuçları literatürle tutarlılık göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerin öz-liderliklerinin ortalama olduğu ve öğrencilerin genel olarak iç kontrol odağı eğilimi gösterdikleri, KOÖ ile YÖLÖ toplam puanları arasında negatif orta düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca liderliğe ilişkin okul dışında eğitim alma durumu öz-liderliği geliştirmişken örgün eğitimde alınan liderlik derslerinin öz-liderliğin gelişimine herhangi bir etkisi olmamıştır. Bu araştırma verileri çevrimiçi ortamda ve öz bildirime dayalı olarak toplanmış olup araştırmadan elde edilen sonuçlar sadece bu örnekleme genellenebilmektedir.

Liderlik, öğrenilebilir, güçlendirilebilir ve geliştirilebilir bir beceridir. Buna paralel olarak öz-liderlik de öğrenilebilir bir beceridir. Bu anlamda, hemşirelik eğitim programlarına hemşirelik öğrencilerinin öz-liderlik ve iç kontrol odağını geliştirmeye katkı sağlayabilecek liderlikle ilgili derslerin / etkinliklerin / eğitimlerin eklenmesi, öğrencilere liderlikle ilgili mentörlük, koçluk, akran liderliği fırsatlarının sunulması önerilmektedir. Gelecek çalışmalar için öz-liderlik, kontrol odağı ve liderlik eğitimi alma durumunun birbirileri ile ilişkisini belirleyebilecek farklı örneklemlerle deneysel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma gönüllü olan Türkiye genelinde 142 hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirilmiş olup çalışmadan elde edilen veriler sadece bu örnekleme genellenebilmektedir. 142 katılımcıdan 16'sının erkek olması nedeniyle öz-liderlik ve kontrol odağı eğiliminin cinsiyetler arası karşılaştırması yapılamamıştır.

Teşekkür

Araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Committee Approval: Araştırmanın uygulanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan (Tarih: 13/04/2021, Sayı: E-35853172-755.02.06-00001563716) izin alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/Kavram: EE, YE, SBA; Tasarım: EE, YE, SBA; Danışmanlık: SBA; Veri Toplama ve/veya Veri İşleme: EE, YE;

Analizi ve/ veya Yorum: EE, SBA; Makalenin Hazırlanması ve Yayınlanacak Son Haline Onay Verilmesi: EE, YE, SBA.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Bu çalışmada öğrencilerin KOÖ puanları ile YÖLÖ puanları arasında orta düzeyde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur.
- KOÖ puanındaki 1 birimlik artış YÖLÖ puanını 0.415 (B) kat azaltmaktadır.
- Bunun yanında okul dışında alınan liderlik eğitiminin öz-liderliği geliştirdiği görülmüş buna rağmen okul içinde alınan liderlikle ilişkili derslerin ise öz-liderliği geliştirmede herhangi bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Abdelaliem SMF, Elzohairy MHS. (2023). The relationship between nursing students' readiness and attitudes for E-learning: The mediating role of self leadership: An online survey (comparative study). *Journal of Professional Nursing*, 46, 77-82.
- American Nurses Association (ANA) (2013) The American Nurses Association's Leadership Institute Competency Model. Erişim tarihi: 05.06.2023, https://estnda.ee/pildid/dokumendid/Nurse_leader_competences_model.pdf
- Anderson JS, Prussia GE. (1997). The self-leadership questionnaire: Preliminary assessment of construct validity. *Journal of Leadership Studies*, 4(2), 119-143.
- Avcı N, Kaya G. (2021). The relationship of learned resourcefulness with self-leadership skills: A study with nurse and midwife students. *Nurse Education Today*, 107, 105125.
- Bozyiğit E. (2019). The importance of leadership education in university: Self-leadership example. *International Education Studies*, 12(4), 1-8.
- Choi JY, Im SB. (2018). Factors influencing self-leadership of nursing students according to locus of control. *Journal of Korean Academy of Nursing Administration*, 24(3), 182-192.
- Dağ İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Demir S, Demir SG, Bulut H, Hisar F. (2014). Effect of mentoring program on ways of coping with stress and locus of control for nursing students. *Asian Nursing Research*, 8(4), 254-260.
- El-Hosany W, Sleem W. (2017). Nursing student's experience on locus of control and its relation with

- learning performance and academic support: A comparative study. *American Journal of Nursing Science*. 6(4), 315-323.
- Fidan M. (2018). Yenilenen Öz-liderlik Ölçeğini üniversite öğrencileri örnekleminde Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)*, 2, 1-16.
- Grunberg NE, Barry ES, Callahan CW, Kleber HG, McManigle JE, Schoemaker EB. (2019). A conceptual framework for leader and leadership education and development. *International Journal of Leadership in Education*, 22(5), 644-650.
- Günüşen NP, Üstün B. (2011) Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ile kontrol odağı arasındaki ilişki. *DEUHYO ED*, (2), 72-77.
- Houghton JD, Neck CP. (2002). The revised self-leadership questionnaire: Testing a hierarchical factor structure for self-leadership. *Journal of Managerial Psychology*, 17(8), 672–691.
- Kim MS, Bea HJ, Lee JS. (2022). Effect of self-leadership, emotional intelligence and social support on problem solving ability of nursing students. *Journal of Health Informatics and Statistics*, 47(2), 79-85.
- Kim M, Kim S. (2017). The effect of career preparation program on self-leadership and career locus of control among university students in Korea. *Journal of the Korea Academia-Industrial cooperation Society*, 18(11), 399-408.
- Lee JY. (2022). Influence of nursing students' self-leadership and clinical competence on clinical practice satisfaction. *The Journal of the Convergence on Culture Technology*, 8(1), 417-425.
- Lee EM, Oh YJ. (2022). The effect of teaching nursing process with action learning on critical thinking disposition, self-leadership, and self-directed learning ability. *Journal of Digital Convergence*, 20(5), 47-52.
- Lee YH, Park KO. (2022). The effect of learning-flow and self-efficacy in nursing students who experienced non-face-to-face learning in the COVID-19 situation on self-leadership. *Journal of The Korea Convergence Society*, 13(5), 455-462.
- Manz, C. C. (2015). Taking the self-leadership high road: Smooth surface or potholes ahead? *Academy of Management Perspectives*, 29(1), 132–151.
- Marquis BL, Huston CJ. (2017). *Leadership roles and management functions in nursing: theory and application*: 9th edition. Wolters Kluwer. p.184.
- Ntshingila N, Downing C, Hastings-Tolsma M. (2021). A concept analysis of self-leadership: The “bleeding edge” in nursing leadership. *In Nursing Forum*, 56, 2, 404-412.
- Pardede JA, Simanjuntak GV. (2020). Locus of control with learning achievement student nurse. *Health Science Journal*, 14(5), 0-0.
- Park HJ. (2015). Correlations among nursing professionalism, critical thinking disposition and self-leadership in nursing students. *The Journal of Korean Academic Society of Nursing Education*, 21(2), 227-236.
- Park HS, Han JY. (2015). Self-leadership, critical thinking disposition, satisfaction of clinical practice and clinical practice competency of nursing students. *Journal of the Korean Data and Information Science Society*, 26(3), 695-706.
- Park JH, Yun JA, Park KD. (2022). The effect of problem-based learning for patient safety on self-leadership, patient safety competencies, and reflective thinking of nursing students. *The International Journal of Advanced Smart Convergence*, 11(2), 194-204.
- Park YB, Kim MS. (2017). The influence of leadership life skills and achievement motivation on self-leadership in nursing students. *Journal of Korean Academy of Nursing Administration*, 23(5), 494-503.
- Rotter JB. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(4), 1–28.
- Saatlou ME, Sakeni Z, Hosseini F, Zahed H. (2018). The relationship between personality characteristics, locus of control, and self-esteem among nursing students at Kashan University of Medical Sciences in O. *From the Editor*, 7(10).
- Sağlık Bakanlığı (SB) (2021) Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu. Erişim tarihi: 30.03.2023, <https://hemed.org.tr/dosyalar/pdf/Hemsirelikte-Temel-Yetkinlikler-Kilavuzu-Subat-2021.pdf>
- Singapore Nursing Board. (2018). Core Competencies of Registered Nurse. Erişim tarihi: 25.05.2023, https://www.healthprofessionals.gov.sg/docs/librariesprovider4/publications/core-competencies-generic-skills-of-rn_snb_april-2018.pdf
- Stewart GL, Courtright SH, Manz CC. (2019). Self-leadership: A paradoxical core of organizational behavior. *Annual review of organizational psychology and organizational behavior*, 6, 47-67.
- Woods, SA, Napiersky U, Rivkin W. (2023). Learning to self-lead: Examining self-leadership strategies, personality traits and learning attainment. *Applied psychology*, 72(3), 1324-1338.
- Yıldırım-Hamurcu S, Terzioğlu F. (2021). Nursing students' perceived stress: Interaction with emotional intelligence and self-leadership. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1–7.